

КОЗУБЕНКО ЛЕОНІД ВАСИЛЬОВИЧ**(до 80-річчя від дня народження)**

Доктору сільськогосподарських наук, професору, заслуженому діячу науки і техніки України, стипендіату Державної стипендії для видатних діячів науки, відомому селекціонеру гібридів кукурудзи як в Україні так і за її межами, головному науковому співробітнику лабораторії селекції і насінництва кукурудзи Інституту рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН 16 травня 2018 року виповнилось 80 років.

Л. В. Козубенко народився в м. Армавір Краснодарського краю, у родині відомого селекціонера кукурудзи Василя Овсійовича Козубенка, тому свідомо визначив подальший шлях у науці.

У 1955 р. Леонід Васильович вступив на перший курс біологічного факультету Чернівецького державного університету ім. Ю. Федьковича. У 1958 р. у зв'язку з переїздом родини до Харкова він перевівся до Харківського державного університету ім. Горького. Закінчивши у 1960 році університет Леонід Васильович починає свій науковий шлях в Інституті рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН у лабораторії селекції кукурудзи, спочатку старшим лаборантом, а з 1962 р. молодшим науковим співробітником.

У квітні 1967 р. закінчив заочну аспірантуру при Всесоюзному НДІ кукурудзи в м. Дніпропетровськ, а в 1968 р. успішно захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата сільськогосподарських наук за темою «Изучение и подбор родительских компонентов при селекции гибридов кукурузы на скороспелость в условиях Восточной лесостепи Украинской ССР». З 1992 р. по 2004 рік – завідувач відділу селекції і насінництва кукурудзи Інституту рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН.

У 1994 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора сільськогосподарських наук за темою «Селекция кукурузы на скороспелость и качество зерна в восточной лесостепи Украины». З 2004 р. Л. В. Козубенко займає посаду головного наукового співробітника лабораторії селекції і насінництва кукурудзи Інституту рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН.

Л. В. Козубенко є гідним продовжувачем роботи по селекції кукурудзи свого батька – Козубенка Василя Овсійовича. Його наукова діяльність 58 років пов'язана з селекцією та насінництвом кукурудзи різних груп стиглості, переважно скоростиглих та середньостиглих, з потенціалом урожайності 13 – 15 т/га зерна та 450 – 500 т/га і більше силосної маси.

Важливе місце в своїх дослідженнях Л. В. Козубенко відводить питанню створення принципово нового вихідного матеріалу різного генетичного походження, його всебічної оцінки, залучення в селекційну практику. Наприкінці 60-х років минулого століття під його керівництвом були створені перші ранньостиглі лінії Харківської селекції – Харківська 44 та Харківська 46, а в подальшому було створено багато інших ліній. Завдяки лінії Харківська 46 створили районований у 1976 р. ранньостиглий гібрид Харківський 10 ТВ.

Л. В. Козубенко провів велику роботу по створенню гібридів з підвищеним вмістом білка в зерні та його дефіцитних амінокислот лізину і триптофану, шляхом створення ліній-аналогів батьківських форм таких гібридів як Буковинський 3, Харківський 10, Буковинський 2 та інші. Він є співавтором створених гібридів кукурудзи Харківський 20 ВЛ, Харківський високолізиновий синтетик №4, батьківські форми яких покращені за ранньостиглістю. У білку їхнього зерна на 60 – 70 % більше цінної амінокислоти лізину і на 30 – 40 % триптофану. Крім високолізинових ліній-аналогів були створені високолізинові гібриди Харківський 1 ВЛ, Харківський 2 ВЛ та ін., які мали модифіковану

напіврогоподібну структуру ендосперму, що більше за масою та менше травмуються при збиранні та сівбі, але має підвищений вміст лізину і триптофану.

Л. В. Козубенко неодноразово проходив стажування з питань кукурудзи в Югославії, а також стажувався в Міжнародному центрі покращення кукурудзи та пшениці СІММУТ (Мексика). У 80-х роках минулого століття в результаті міжнародного наукового співробітництва були створені та районовані спільні радянсько-югославські скоростиглі гібриди Харківський 18 СВ, Харківський 19 СВ, Харківський 221 СВ. Л. В. Козубенко приймав активну участь в науково-технічному співробітництві з зарубіжними країнами. Виїздив у службові відрядження до Австрії, Мексики, Угорщини, Югославії, Польщі. Завдання були успішно виконані, а отриманий досвід впроваджений в селекційну практику.

Велику увагу Л. В. Козубенко приділяє створенню вихідного матеріалу та на його основі гібридів з низькою збиральною вологістю зерна. У роботі зі створення гібридів кукурудзи Л. В. Козубенко останнім часом великі зусилля зосереджує на одержанні адаптованих до умов вирощування скоростиглих та середньостиглих гібридів інтенсивного типу з високою потенційною урожайністю як зерна, так і силосу. Він є автором 59 гібридів та 62 батьківських компонентів, занесених до Державного реєстру сортів рослин України та восьми гібридів, занесених до Реєстру селекційних досягнень Російської Федерації. Ці гібриди займають щорічно на зерно та силос до 400 – 500 тис. га товарних посівів.

За останні роки (2007 – 2017 рр.) до Державного реєстру сортів рослин України занесено 34 гібриди нового покоління зернового та універсального напрямку використання. Більш поширені гібриди Лелека, Слобожанський, Вимпел, Донор, Витязь, Кредит, Олігарх, Індустрія, Варта, Світанок, Символ, Капітал, Моноліт, Гарантія, Кардинал, Пам'ять Чупікова, Серпанок, Танго, Борець, Русич, Шедевр, які користуються попитом у сільськогосподарському виробництві. Отримано авторське свідоцтво на 25 ліній кукурудзи – Харківська 126 М, Харківська 164 МВ, Харківська 202 М, ХА 418 М, Х 408 МВ та ін.

За вагомих особливих внесок у розвиток аграрної науки, значні досягнення в галузі селекції та насінництва сільськогосподарських культур Л. В. Козубенко нагороджений медаллю «Ветеран праці», срібною та двома бронзовими медалями ВДНГ СРСР, відзнакою «Знак пошани» Міністерства аграрної політики та продовольства України, почесною відзнакою Національної академії аграрних наук України. Йому присвоєно почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України», він є стипендіатом Державної стипендії для визначних вчених.

Науково-дослідну роботу Л. В. Козубенко тісно пов'язує з пропагандою наукових знань та передового досвіду. Л. В. Козубенко опубліковано 170 статей та чотири монографії. Невід'ємною частиною його діяльності є участь в підготовці та атестації наукових кадрів. Л. В. Козубенко на високому професійному рівні читає лекції на курсах підвищення кваліфікації, постійно керує підготовкою дипломних робіт студентів аграрного і біологічного фаху. На базі лабораторії селекції і насінництва кукурудзи під керівництвом Л. В. Козубенко сформовано філіал кафедри генетики, селекції і насінництва Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва, де студенти проходять спеціальні курси з метою поглиблення знань з селекції і насінництва сільськогосподарських культур і формуються як майбутні вчені для аграрної науки. Важливе місце в його дослідженнях займає створення нових самозапилених ліній з комплексом цінних ознак, найважливішою з яких є збиральна вологість зерна. Більш ніж 300 ліній кукурудзи з них ввійшли в робочу колекцію і використовуються при виведенні нових високопродуктивних гібридів. Особливе значення мають створені ранньостиглі та середньоранні лінії плазм Ланкастер, Айодент і Рейд, на базі яких синтезовані нові ранньостиглі гібриди з досить високим потенціалом урожайності.

Л. В. Козубенко неодноразово призначався головою Державної екзаменаційної комісії в Харківському національному аграрному університеті ім. В. В. Докучаєва та Харківському національному університеті ім. В. Н. Каразіна, де головує до цього часу.

Під керівництвом Л. В. Козубенка захищено 5 кандидатських дисертацій. Він 12 років був головою спеціалізованої вченої ради Д 64.366.01 при Інституті рослинництва

ім. В. Я. Юр'єва НААН з захисту докторських і кандидатських дисертацій, у різний час входив до складу ще 4 спеціалізованих рад із захисту докторських і кандидатських дисертацій інших установ.

З 2014 року є членом Експертної ради з агрономії і лісового господарства Міністерства освіти і науки України.

На сьогодні він є членом редакційних колегій фахових журналів:

- Міжвідомчого науково-тематичного збірника «Селекція і насінництво»;
- Наукового журналу «Генетичні ресурси рослин»;
- Науково-виробничого збірника «Вісник центру наукового забезпечення АПВ Харківської області».

Основні наукові праці та розробки

1. Козубенко Л.В., Гур'єва І.А. Селекція кукурузи на раннеспелість (монографія). Харків, 2000. 239 с.
 2. Насінництво кукурудзи: методичні рекомендації /Л. В. Козубенко, М. М. Чупіков, Т. П. Камишан, Т.В. Івлева та ін. Харків, 2004.45 с.
 3. Генетичне різноманіття зразків кукурудзи Національного центру генетичних ресурсів рослин: наукове видання / І. А. Гур'єва, В. К. Рябчун, Л. В. Козубенко та ін. Х, 2005. 78 с.
 4. Козубенко Л. В. Напрями та методи створення вихідного матеріалу та гібридів кукурудзи різних груп стиглості / Л. В. козубенко, М. М. Чупіков, Т. П. Камишан, Т. В. Івлева, Б. П. Барсуков, О. В. Сікалова /досягнення і проблеми генетики, селекції і біотехнології: зб. наук. праць. К.: «Лотос», 2007. Т. 2. С. 109–113.
 5. Селекція і насінництво кукурудзи / Спеціальна селекція і насінництво польових культур (навчальний посібник) / М. М. Чупіков, Л. В. Козубенко, Л. М. Чернобай та ін. / за редакцією академіка НААН В. В. КириченкаХ.: ІР ім. В. Я. Юр'єва НААН України, 2010 р. С. 203–250.
 6. Козубенко Л. В. Камишан Т. П., Чернобай Л. М., Сікалова О. В., Барсуков Б. П., Івлева Т. В. Покращення гібридів кукурудзи методом модифікації, Селекція і насінництво. 2011. Вип. 100. С. 82–87.
 7. Козубенко Л. В., Чернобай Л. М., Камишан Т. П., Сікалова О. В. Урожайність Харківських гібридів кукурудзи нового покоління. Вісник Центру наук. забезпеч. АПВ Харківської обл. НААН ІР ім. В. Я. Юр'єва, 2012. Вип. 12. С. 119–123
 8. Ознаки відмінності кукурудзи (методичні рекомендації /Л. В. Козубенко, Л. М. Чернобай, Н. В. Кузьмишина, С. М. Вакуленко та ін. / НААН, Ін-т рослинництва ім. В. Я. Юр'єва. Харків, 2013. 36 с.
 9. Насіння кукурудзи. Вирощування батьківських форм та гібридів (методичні рекомендації). В. В. Кириченко, Л. В. Козубенко, Л. М. Чернобай, Ю. І. Буряк, Н. М. Музафаров, І. П. Барсуков НААН, Ін-т рослинництва ім. В. Я. Юр'єва. Харків, 2014. 48 с.
 10. Ефект гетерозису у гібридів кукурудзи і його використання в селекції на адаптивність / Основи управління продукційним процесом (монографія) /В. В. Кириченко, Л. В. Козубенко, Л. М. Чернобай та ін. /за редакцією В. В. Кириченка. Х., 2016. С. 481–493.
- Авторські свідоцтва і патенти на 119 гібридів і ліній кукурудзи, останні з них:
- Гібриди – Харківський 28 М, Гопак, Барсік, Хортиця, Кречет, Печеніг, Харківський 20;
 - лінії – Харківська 215 ЗМ, Харківська 126 ЗМ, Харківська 155 МВ, Харківська 341 М, Харківська 210 М, Харківська 26 М, ХА 418 МВ, Харківська 210 МВ, Харківська 2 ЗМ, Харківська 215 МВ.

Л. М. Чернобай
завідувач лабораторії селекції
і насінництва кукурудзи

Н. В. Кузьмишина
завідувач лабораторії інтродукції
та зберігання генетичних ресурсів рослин